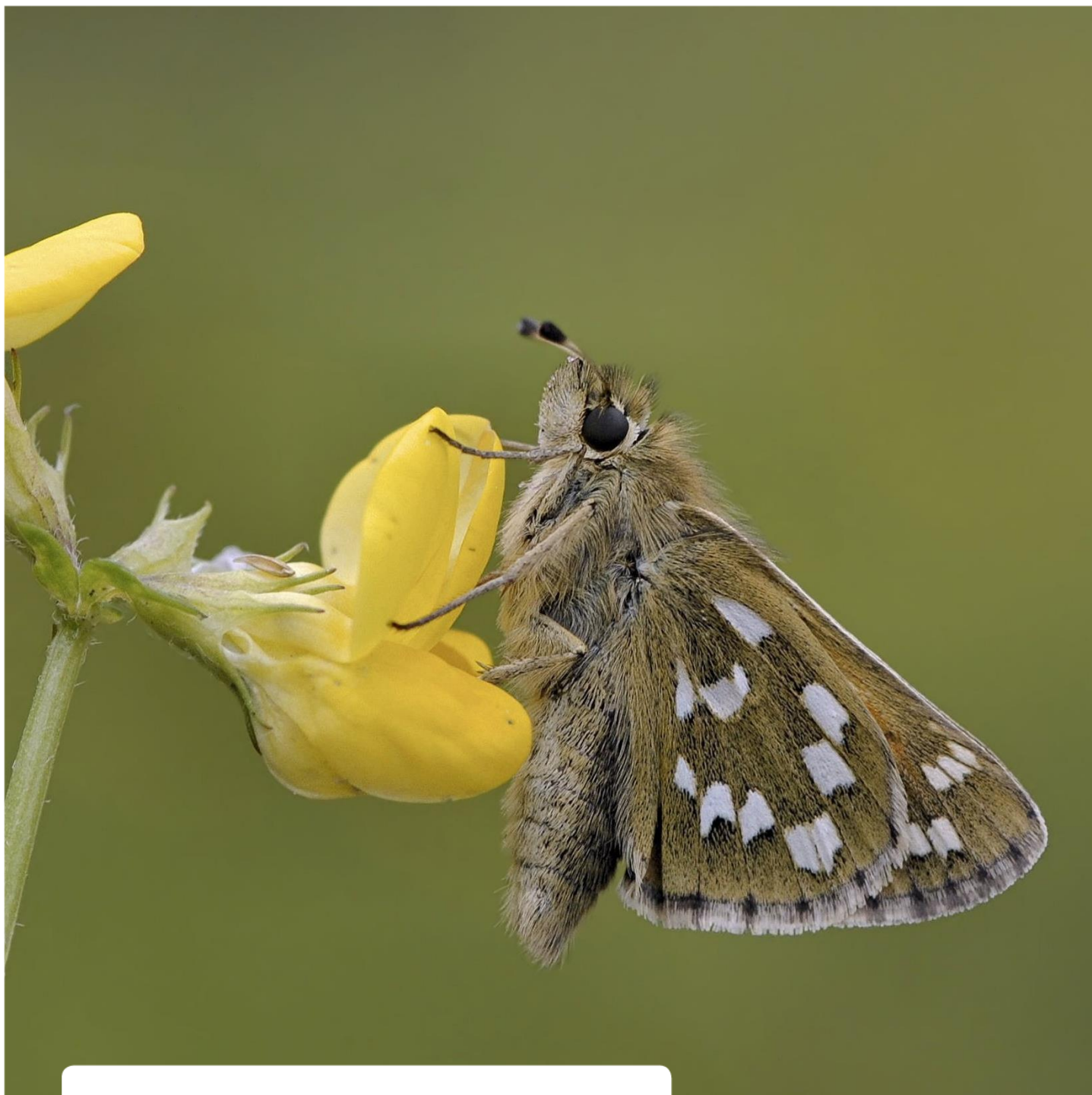

Landschapsbeheer Drenthe

Meerjarenbeleidsplan 2022 – 2024

Landschapsbeheer Drenthe

Zorg voor ons landschap

Colofon

Titel

Landschapsbeheer Drenthe
Meerjarenbeleidsplan 2022 - 2024

Auteur

Landschapsbeheer Drenthe
Kloosterstraat 11
9401KD Assen
T (0592) 316 616
E info@lbdrenthe.nl
W www.lbdrenthe.nl

Contactpersoon

Erik de Gruijter

Afbeeldingen

diverse collega's en vrijwilligers

Datum vaststelling

29 maart 2022

Inleiding

Dit meerjarenbeleidsplan beschrijft in hoofdlijnen het beleid en de koers van Landschapsbeheer Drenthe (LBD).

De Stichting heeft zich de afgelopen jaren midden in een langzame maar zekere transitie bevonden en ook de komende jaren zal de Stichting zich blijven aanpassen aan de dynamiek in de samenleving. De afgelopen transitie heeft alles te maken met enerzijds een teruggetrokken Rijksoverheid (bezuiniging) en decentralisatie en anderzijds de ontwikkeling van de participatiesamenleving waarbij bewoners zelf verantwoordelijkheid willen en kunnen nemen voor hun (groene) leefomgeving. LBD positioneerde zich hierbij als een inhoudelijk deskundige maatschappelijke organisatie op het snijvlak van de overheden die “iets moeten” en bewoners die “iets willen” met de groene leefomgeving.

De komende dynamiek heeft vooral te maken met het inmiddels breed in de samenleving en politiek doorgedrongen bewustzijn dat de wereldwijde, maar óók de Nederlandse en Drentse biodiversiteit en landschapskwaliteit ernstig onder druk staan. Nog maar één derde deel is er over van alles wat 50 jaar geleden rondliep, -kroop, -vloog of -zwom. Dit vraagt serieuze investeringen van zowel de individuen in de samenleving als de overheden. In 2018 werd al gesteld dat we “voor de grootste verbouwing van Nederland staan sinds de tweede wereldoorlog”. Anno nu is dat duidelijker dan ooit. Zo staan we voor opgaven van klimaat, vastleggen en beperken uitstoot CO₂, transitie naar duurzame energie en een systeemverandering van de wijze waarop we ons voedsel produceren en consumeren. De druk op ons landschap wordt heel snel en veel groter, terwijl gelijktijdig de behoefte aan de rust en ruimte die het landschap en de natuur ons kan bieden toeneemt. De coronapandemie draagt ook nog eens extra bij aan deze behoefte.

In dit tumult zal ook Landschapsbeheer Drenthe zich blijven oriënteren en positioneren op de voor ons meest passende rol. Dit kan zijn het voortzetten van de rol als kennisorganisatie en verbinder op de lokale schaal van bewoners in hun eigen groene leefomgeving, maar mogelijk past ook een rol als initiator, (mede)ontwikkelaar en uitvoerder van grote programma's en projecten die significant bijdragen aan die “grote verbouwing”. Omdat de samenleving op dit terrein volop in beweging is en zal blijven, past het om ten aanzien van het eigen beleid te beperken tot de hoofdlijnen en flexibel

te blijven inspelen op de omgeving en kansen die zich daarbij voordoen¹. De organisatie zal daarin meebewegen, maar wel met behoud van de lokale kracht en identiteit.

Dit meerjarenbeleidsplan heeft een horizon van drie jaar (2022 t/m 2024) die één jaar uitloopt op het huidige provinciale collegeprogramma. Vanwege de coronapandemie in 2020 is het niet gelukt om interactief in een aantal werksessies met de collega's en externe stakeholders het toen vigerende beleidsplan 2016-2020 te verdiepen en eigen te maken. In november 2020 is het beleidsplan 2021-2023 vastgesteld, waarbij is aangegeven dat de toekomstparagraaf nader verdieping behoeft. In het najaar 2021 is in een aantal werksessies met collega's, RVT en externe stakeholders het toekomstperspectief (wensen en kansen) nader verdiept. Van belang daarbij was een nadere uitwerking van de rol die van Landschapsbeheer Drenthe wordt gevraagd én kan en wil hebben bij de ontwikkeling van de grotere programma's zoals die momenteel in voorbereiding zijn (hoofdstuk 3). Ten opzichte van het vastgestelde beleidsplan 2021-2023 is een jaar toegevoegd aan het plan en is de toekomstparagraaf op basis van de consultaties verder uitgewerkt. Daarbij is het beleid en de koers voor die periode niet in beton gegoten maar zal de organisatie zoals altijd blijven meebewegen.

Leeswijzer

Dit beleidsplan is opgebouwd uit een algemeen deel (hoofdstuk 1) met algemeen tijdloos beleid, een historisch deel waarbij achterom wordt gekeken "waar komen we vandaan". (hoofdstuk 2) en het beleid, strategische keuzes en ambities voor de periode 2022 en verder "waar gaan we naar toe" (hoofdstuk 3).

¹ Als kleine organisatie zonder eigendommen is de kracht van LBD de "judometafoor": meebewegen en inspelen op de omstandigheden is meer van toepassing dan het stellen van eigen doelen, ook als die tegen de stroom in zouden zijn.

Samenvatting

Landschapsbeheer Drenthe is opgericht als een zelfstandige provinciale stichting met drie doelstellingen:

- Het behoud van de kwaliteit en identiteit van het landschap in Drenthe en de daarin aanwezige kwetsbare natuur.
- De betrokkenheid daarbij van burgers.
- Creëren van werk voor mensen met verminderde kansen in de maatschappij.

De provincie en gemeentes zijn de belangrijkste opdrachtgevers.

In de voorgaande jaren is fors bezuinigd op het via de provincie beschikbare budget, waarop Landschapsbeheer het accent van haar werk heeft verlegd van uitvoering van overheidsplannen door betaalde professionals en werkvoorzieningsschappen, naar het begeleiden van vrijwilligersgroepen en bewonersinitiatieven in landschap en natuur. Samen met de provincie en een aantal gemeentes in Drenthe heeft LBD streekbeheer ontwikkeld. Een concept waarbij met meerdere betrokken organisaties de overheidsdoelrealisatie wordt gecombineerd met de wensen en eigen inzet van professionele bewonersnetwerken (participatiesamenleving). Daarnaast heeft LBD binnen de beschikbare middelen projecten ontwikkeld en uitgevoerd die bijdragen aan de kwaliteit van de leefgebieden voor de vaak kwetsbare soorten in Drenthe.

LBD heeft met haar streekbeheer en lokale projecten een unieke positie verkregen in een momenteel zeer dynamisch thema: het landschap en de natuur dichtbij mensen. De impact van wat wij doen draagt bij aan het grote beleid, maar is direct merkbaar op het individuele erf of tuin van de particulier en de directe omgeving. Vanuit deze prachtige positie kijken wij naar de toekomst en maken wij onze plannen.

Voor de komende jaren wil LBD, samen met groene en maatschappelijke partners, het succesvolle streekbeheer verder blijven ontwikkelen. Tevens wordt voorzien dat er weer middelen beschikbaar komen voor grotere programma's en projecten, waarin wij een grote meerwaarde te bieden hebben met onze kennis en ons netwerk. Daarbij kan ook weer worden ingezet op werkgelegenheid voor doelgroepen (sociaal domein). Voor LBD is het van belang daarin een passende vorm en rol te vinden, samen met onze opdrachtgevers.

Er komen grote veranderingen op ons landschap aan. Veranderingen waarin het landschap zal moeten meebewegen. Dit zal invloed hebben op onze visies op landschapskwaliteit en lokale identiteit, ook daar zullen wij moeten meebewegen. Dat zullen wij doen, maar altijd met de focus op het behoud van de kwaliteit en identiteit van het landschap in Drenthe, de daarin aanwezige kwetsbare natuur en de betrokkenheid daarbij van de inwoners van Drenthe.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Leeswijzer	4
Samenvatting	5
1 Algemeen	8
1.1 Organisatie	8
1.2 Doel en missie	8
1.3 Opdrachtgevers en financiering	8
1.4 Netwerkorganisatie	9
1.5 De toegevoegde waarde van LBD	9
1.6 Visie	10
1.6.1 Definitie landschap	10
1.6.2 Natuur	10
1.6.3 Mensen	10
1.7 Doelrealisatie	12
1.7.1 Landschap, natuur en biodiversiteit	12
1.7.2 Bewustwording en actieve betrokkenheid bij burgers	12
1.7.3 Creëren van werk voor mensen met verminderde kansen op de arbeidsmarkt	12
1.8 Financiën	13
2 Historie	14
2.1 Periode 1981-2007, gesubsidieerde preferente instelling	14
2.1.1 Boekjaarsubsidie provincie	14
2.1.2 Programma's en projecten	14
2.2 Periode 2007-2012, projectorganisatie	15
2.2.1 Prestatieafspraken Provincie Drenthe	15
2.2.2 Programma's en projecten	17
2.3 Periode 2013-2015 Het Landschap ben je Zelf	18
2.3.1 Prestatieafspraken Provincie Drenthe	18
2.3.2 Programma's en projecten	19
2.3.3 Programma Het Landschap ben je Zelf	20
.....	20
2.3.4 Pilots Het Landschap ben je Zelf	20
2.3.5 Organisatiestructuur	21
2.4 Periode 2016-2021 Streekbeheer	22
2.4.1 Streekbeheer	22

2.4.2	Provinciaal beleid	23
2.4.3	Prestatieafspraken Provincie Drenthe.....	24
2.4.4	Programma's en projecten	25
2.4.5	Financieel.....	26
2.4.6	Organisatiestructuur	27
3	2022-2024	28
3.1	<i>Inleiding</i>	28
3.1.1	Streekbeheer	28
3.1.2	Soortenprojecten en biodiversiteit	29
3.1.3	Landschapskwaliteit	30
3.1.4	Transitie voedselproductie en landbouw	31
3.1.5	Bossenstrategie.....	32
3.1.6	Inclusie en diversiteit.....	32
3.1.7	Particuliere eigenaren	32
3.1.8	Ommetjes en recreatie.....	33
3.1.9	Klimaatadaptatie en energie.....	33
3.1.10	Gezondheid en welzijn	33
3.1.11	Kunst	34
3.2	<i>Organisatiestructuur</i>	34
3.3	<i>Resumé</i>	35

1 Algemeen

1.1 Organisatie

Landschapsbeheer Drenthe (LBD) is een onafhankelijke stichting en staat voor de zorg voor landschap in Drenthe. Landschapsbeheer Drenthe maakt deel uit van een samenwerkingsverband LandschappenNL (LNL). Dit bestaat uit de zelfstandige provinciale organisaties Landschapsbeheer en de twaalf zelfstandige provinciale Landschappen met een gezamenlijk landelijk bureau. LBD draagt middelen af en levert actief een bijdrage aan het samenwerkingsverband ten behoeve van de landelijke positionering. Voor LBD levert het deel uitmaken van het samenwerkingsverband ook het delen van kennis en ervaringen op.

Algemene informatie over de stichting is te vinden op onder meer de website, nieuwsbrieven, de jaarrekeningen en de jaarverslagen. De stichting is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 04088219.

1.2 Doel en missie

Landschapsbeheer Drenthe (LBD) staat voor de zorg voor landschap in Drenthe. Zij heeft de volgende missie:

- behoud, versterking en ontwikkeling van het steekeigen, dynamisch en duurzaam karakter van het Drentse landschap en de daarin vaak kwetsbare of zeldzame flora en fauna;
- realiseren van bewustwording en actieve betrokkenheid van burgers bij landschap en natuur;
- creëren van werk voor mensen met verminderde kansen op de arbeidsmarkt.

Deze doelen en missie zijn vastgelegd in de statuten van de stichting.

1.3 Opdrachtgevers en financiering

LBD richt zich op de uitvoering van activiteiten en werkzaamheden waar geen "marktmechanisme" voor is. LBD gaat niet in concurrentie met marktpartijen. Wel werkt LBD marktconform met duidelijke producten en verantwoording naar de opdrachtgevers. Door de aard van de activiteiten, de uitvoering van overheidstaken in het algemeen belang, zijn de overheden (provincie en gemeentes) de belangrijkste opdrachtgevers en financierders.

• Boekjaarsubsidie

LBD ontvangt een structurele boekjaarsubsidie van de provincie op basis van een programma van eisen en een jaarlijks vastgestelde prestatieafspraken. Afgestemd hierop maakt LBD jaarlijkse afspraken met gemeentes (jaarplannen) ten behoeve van structurele activiteiten ter ondersteuning

van het bewonersnetwerk (streekbeheer) en onderhoud aan terreinen. Waar van toepassing financieren eigenaren mee (defensie, particuliere eigenaren, WMD etc).

- **Projecten**

Projecten dragen bij aan de overheidsdoelrealisatie. Naast financiering door de verantwoordelijke overheden (provincie en gemeentes) financieren ook eigenaren mee en worden de projecten aangevuld met fondsen en subsidies. De Nationale Postcode Loterij (NPL) is daarbij de belangrijkste cofinanciering. Via de landelijke koepelorganisatie ontvangt het samenwerkingsverband structureel middelen die als cofinanciering naar eigen inzicht kunnen worden ingezet voor de doelrealisatie. Op projectbasis wordt gebruik gemaakt van diverse subsidiemogelijkheden, zoals het Prins Bernard Cultuurfonds. Kleine lokale fondsen voor bewonersinitiatieven lopen soms via LBD of rechtstreeks via de actieve bewonersgroepen. Voor grotere projecten wordt ook Rijksfinanciering of Europese financiering ingezet. Vanaf 2021 worden weer grotere projecten met Rijksfinanciering en POP financiering gestart. Deze programma's worden interactief met de provincie en andere partners ontwikkeld. In voorkomende gevallen is LBD op verzoek van de provincie de aanvrager (en ontvanger) van de POP financiering.

- **Particulieren**

In zeer beperkte mate biedt LBD te betalen diensten aan, aan individuele particuliere opdrachtgevers, als deze diensten overeenkomen met doel en missie van LBD maar vanwege het hoofdzakelijk individuele belang niet binnen de afspraken met de overheden vallen.

1.4 Netwerkorganisatie

Als organisatie zonder eigendommen werkt LBD op eigendommen van en met anderen. LBD stemt operationeel en beleidsmatig werkzaamheden af met de groene partnerorganisaties Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, Natuur en Milieufederatie Drenthe en IVN. De organisatorische doelstellingen en werkgebieden van LBD en de andere groene organisaties vullen elkaar aan. Daarnaast zijn BOKD, CMO STAMM en de AND partners in het netwerk op zowel project als procesbasis.

1.5 De toegevoegde waarde van LBD

LBD verbindt de doelrealisatie van de overheden, zoals vastgelegd in de Europese Landschapsconventie, Rijks, Provinciale en Gemeentelijke doelen met de wensen van bewoners ten aanzien van hun groene leefomgeving.

De toegevoegde waarde van LBD is:

- Een lokale professionele organisatie met diepgewortelde praktijkgerichte kennis en op uitvoering gerichte processen en projecten.
- Speler in een breed netwerk, achterban en draagvlak bij sociale en groene organisaties, agrariërs en lokale bewoners.
- Netwerkorganisatie van de provinciale en lokale politiek tot en met de keukentafel.
- Laagdrempelig, onafhankelijk, adviserend, intermediair en dienstverlenend.
- Continuïteit en stabiliteit.
- Geen eigen belangen (LBD heeft zelf geen eigendommen en vertegenwoordigt geen eigenaren).

1.6 Visie

1.6.1 Definitie landschap

De Europese landschapsconventie definieert landschap als volgt:

Landschap is een gebied, zoals waargenomen door mensen, welk karakter het resultaat is van de actie en interactie tussen natuurlijke en menselijke factoren.

De mens neemt in steeds grotere mate een plek in op de aarde en zelfs daarbuiten. Dat innemen van die plek gaat gepaard met in- en aanpassen van de omgeving, om voor onszelf de meest optimale leefomstandigheden te creëren. Daarbij is er een voortdurend spanningsveld tussen het individuele belang en het collectief belang. Dat collectief belang gaat ook over generaties heen, en zelfs over de mens als "soort". LBD focust op het collectief belang, waarbij zowel het "eigen" belang van "de natuur", wordt gediend als het belang van het kunnen beleven en benutten van het landschap door de mens.

1.6.2 Natuur

Natuur is een onderdeel van het bredere begrip landschap. Het eigen belang van de natuur wordt door LBD vertaald in het organiseren van activiteiten ten behoeve van het beschermen van specifieke, kwetsbare soorten planten en dieren. Dan gaat het om soorten die vooral voorkomen in het cultuurlandschap, in de kleine bosjes en houtwallen, poelen en vennen, op de erven en de kleinere natuurterreintjes die vaak in particulier eigendom zijn: in de provinciale natuurvisie het Natuurnetwerk Drenthe genoemd (NND). Op verzoek van de grote terreinbeherende organisaties kan LBD in de natuurgebieden (vaak met vrijwilligers) specifieke maatregelen uitvoeren.

1.6.3 Mensen

Bij het belang van de mensen focust LBD zich op het beleven en benutten van het landschap.

- **Cultuurhistorie en archeologie**

Beleving heeft veel te maken met cultuurhistorie. Landschapselementen hebben, naast ecologische waarde, ook een belevingswaarde. Het landschap vertelt het verhaal en bepaalt de identiteit van de leefomgeving van de mens. LBD heeft daarbij ook aandacht voor de aardkundige en archeologische waarden (bijvoorbeeld pingoruïnes en grafheuvels), maar ook (historische) begraafplaatsen maken onderdeel uit van de beleving en identiteit van het landschap.

- **Recreatie en toerisme**

Beleven en benutten hangt ook samen met recreatie en toerisme. De toerist en de recreant komen naar Drenthe voor het landschap als geheel. Dat landschap als geheel is wat Drenthe bijzonder maakt. Daarom richt LBD zich zowel op beschermen van het landschap, maar ook op het ontsluiten en toegankelijk maken van het landschap en het verhaal van dat landschap.

- **Economie**

Agrarische bedrijven beïnvloeden in sterke mate zowel de belevingswaarde als de ecologische waarde van het landschap. Met een goede inrichting van boerenerven en goede inrichting en beheer van de landschapselementen op en langs perceelranden kan de agrarische sector veel toevoegen aan de landschapskwaliteit en biodiversiteit. Ook andere bedrijven hebben een direct belang bij een kwalitatief goede en gezonde leefomgeving en kunnen, zij het in beperktere mate, bijdragen aan die kwaliteit.

- **Vrijwilligerswerk**

Vrijwilligerswerk is een vorm van beleven van het landschap waarbij het mes aan twee kanten snijdt. LBD betreft waar mogelijk bewoners bij de uitvoering van beheer en onderhoud. Daarbij wordt het landschap daadwerkelijk onderhouden én het draagt bij aan beleving en genieten.

- **Sociaal**

Een overgroot deel van de vrijwilligers geeft aan dat het sociale aspect van het vrijwilligerswerk en het gezond buiten bezig zijn voor hen minstens zo belangrijk is, en in sommige gevallen zelfs belangrijker dan het onderhoud aan het landschap zelf. Het samen deelnemen aan een project of structureel onderhoud verbindt mensen aan elkaar en/of haalt in voorkomende gevallen zelfs mensen uit een sociaal isolement.

- **Burgerinitiatieven**

In toenemende mate nemen bewoners zelf initiatief in hun groene leefomgeving. Deels als reactie op de zich terugtrekkende overheid en deels vanuit een bewustwording dat de leefomgeving vooral van henzelf is. LBD investeert in de bewustwording en faciliteert de initiatieven op lokaal niveau en met provinciebrede cursussen en voorlichtings- en informatiebijeenkomsten.

- **Sociale werkgelegenheid**

Groenonderhoud in het landschap leent zich zeer goed voor de inzet van mensen met een afstand op de arbeidsmarkt. Dit biedt ook kansen voor opleidingen gericht op werkhervatting en re-integratie in de samenleving. LBD heeft een nadrukkelijke voorkeur voor het inzetten van deze mensen boven het inhuren van aannemers. Voorwaarde daarbij is dat de aard van het werk het toestaat en dat de financiële middelen ervoor beschikbaar zijn.

- **Maatschappelijke tegenprestatie**

Mensen die langdurig of kort werkzoekend zijn kunnen laagdrempelig en vrijwillig een tegenprestatie bieden en/of een nuttige en aangename dagbesteding hebben door zich aan te melden bij een vrijwilligersgroep. LBD kan ook gericht uitnodigen en werkdagen organiseren. Er is nadrukkelijk geen sprake van een verplichting.

- **Veiligheid**

Ook zonder ondersteuning van LBD nemen mensen initiatieven voor onderhoud of werkzaamheden in de groene omgeving. Veiligheid kan daarbij in het geding zijn. Voor LBD staat het veilig werken door mensen die zich inzetten in landschap en natuur hoog in het vaandel.

1.7 Doelrealisatie

1.7.1 Landschap, natuur en biodiversiteit

De Europese Landschapsconventie (ook wel het Verdrag van Florence genoemd) is een verdrag van de Raad van Europa en het eerste internationale verdrag waar het thema landschap integraal behandeld wordt. De conventie werd opgesteld in het jaar 2000 in Florence. In 2005 werd de conventie van kracht in Nederland en België. Het doel van dit verdrag is het bevorderen van de bescherming, het beheer en de inrichting van landschappen en het organiseren van Europese samenwerking op dit gebied. De Europese landen hebben zich hiermee onder meer verplicht landschappen te erkennen als uitdrukking van de diversiteit van hun gezamenlijk cultureel en natuurlijk erfgoed, en een beleid te hebben gericht op de bescherming en het beheer van het landschap.

Elk land dient maatregelen te treffen onder andere op het gebied van de bewustmaking van organisaties en overheden van de waarde van landschappen, training en onderwijs te bevorderen, landschappen te identificeren, bijzondere waarden vast te stellen en kwaliteitsdoelstellingen te omschrijven. Voor de uitvoering is men verplicht instrumenten in te voeren gericht op de bescherming, het beheer en/of de inrichting van het landschap. Landschapsbeheer Drenthe heeft zich in 2005 via de landelijke koepel mede geconformeerd aan het landschapsmanifest waarbij partijen het doel onderschrijven de kwaliteiten van het Nederlandse landschap te vergroten.

Vanaf 2010 verdween landschap van de Rijksagenda en werd de borging van landschapskwaliteit, zonder te realiseren doelen en met een hoge mate van vrijblijvendheid, bij de provincies neergelegd. In het huidige rijksbeleid is landschap als doelrealisatie inmiddels wel weer terug op de agenda, maar zijn nog geen concrete doelen en bijbehorende financiële middelen vastgelegd. Landschap lift vooral mee op de Nationale Omgevingswet en -visie en de visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden. Ten aanzien van de natuur en de biodiversiteit zijn internationale en daarvan afgeleide provinciale doelen vastgelegd. Landschapselementen zijn onderdeel van het natuurnetwerk Drenthe (het landschap tussen de natuurgebieden) en vormen de basis van robuuste natuur en versterking of invulling van de ecologische verbindingen. Landschap is daarmee tevens de drager van biodiversiteit.

De activiteiten van Landschapsbeheer Drenthe zijn zowel via processen als projecten gericht op het behalen van de doelrealisatie behoud, versterking en ontwikkeling van het steekeigen, dynamische en duurzame karakter van het Drentse landschap en de daarin vaak kwetsbare of zeldzame flora en fauna.

1.7.2 Bewustwording en actieve betrokkenheid bij burgers

Participatie is een belangrijke pijler onder de Omgevingswet. De Inspiratiegids Participatie Omgevingswet (Participatiegids) bevat informatie wat overheden rond participatie moeten regelen in omgevingsvisie, programma, omgevingsplan, projectbesluit en omgevingsvergunning. In de Rijksnatuurvisie uit 2014 is een kernpunt de omslag in het denken: natuur hoort midden in de samenleving thuis.

De bewustwording en actieve betrokkenheid van bewoners zoals geformuleerd in de missie van Landschapsbeheer Drenthe is daarmee niet alleen een middel om landschaps- en natuurdoelen te halen, maar tevens een doel op zich.

1.7.3 Creëren van werk voor mensen met verminderde kansen op de arbeidsmarkt

Oorspronkelijk was dit een volwaardig (hoofd)doel van de stichting Landschapsbeheer Drenthe. Werken in landschap en natuur leent zich bij uitstek voor mensen met om uiteenlopende redenen een afstand tot de arbeidsmarkt. LBD geeft bij het uit- en aanbesteden van werk voorrang aan

deze doelgroepen. Vanwege de forse bezuinigingen op uitvoerbudgetten en de noodzaak tot meer marktconforme werkwijzen is dit doel in de afgelopen jaren helaas als hoofddoel verdwenen en gedegradeerd tot neven doel dat meelift op de doelrealisatie ten aanzien van landschap en natuur. Waar LBD kansen ziet en middelen beschikbaar zijn worden deze benut en er wordt voortdurend ingezet op provincie en gemeentes om in de processen en projecten hiervoor de (financiële) ruimte te creëren of te houden.

1.8 Financiën

• Overheid

Als uitvoerder van het overheidsbeleid worden de activiteiten van Landschapsbeheer Drenthe gefinancierd met overheidsmiddelen. Er is bij beheer en onderhoud aan het landschap geen directe lijn tussen belang en financiering. Ondernemers in de recreatie en toeristische sector, maar ook bewoners, hebben direct belang bij een kwalitatief mooi en gezond landschap, maar van de plaatselijke bakker of campingshouder kan niet worden verwacht dat deze meefinanciert in het onderhoud aan nabijgelegen een heideterreintje of bosje van een particulier. Het is daarom logisch dat beheer- en onderhoudskosten voor het gemeenschappelijk belang worden gefinancierd met gemeenschappelijke middelen. Bij programma's en projecten kunnen de overheidsmiddelen bestaan uit combinaties van Europees, Rijks, provinciaal en gemeentelijke bijdragen. Regulier werk wordt gefinancierd door hoofdzakelijk de provincie en de gemeentes en in mindere mate de eigenaren.

• Eigenaren

Het landschap heeft vele eigenaars. Naast overheden financieren eigenaren mee als aan hen eigendommen beheer en onderhoud plaatsvindt. De mate waarin particuliere eigenaren al dan niet meefinancieren is mede afhankelijk van het individuele belang dat de eigenaar heeft. Landschapsbeheer Drenthe concurreert niet met marktpartijen en levert alleen producten en diensten aan particulieren als deze bijdragen aan een maatschappelijk doel. Afhankelijk van de mate van het eigen belang van de eigenaar worden de kosten bij de eigenaar in rekening gebracht. In gebiedsgerichte projecten kunnen eigenaren bijdragen in natura, door daadwerkelijk mee te werken aan het beheer en onderhoud.

• Fondsen

Omdat er echter sprake is van een groot maatschappelijk doel is landschapsbeheer Drenthe ook begunstigde van de Nationale Postcode Loterij. Deze middelen worden ingezet bij regulier werk en bij lokale incidentele projecten. Veel projecten worden aanvullend gefinancierd door gebruik te maken van landelijke of lokale fondsen (Oranje Fonds, Prins Bernard Cultuur Fonds, Rabofonds etc.). Lokale projecten kunnen voortkomen uit bewonersinitiatieven. Landschapsbeheer Drenthe stimuleert de initiatiefnemers ook zelf lokale fondsen te benaderen en kunnen daarbij helpen.

2 Historie

2.1 Periode 1981-2007, gesubsidieerde preferente instelling

In 1976 werd een "Landelijk Overleg Vrijwillig Landschapsbeheer", opgericht. In 1979 ging dit het Landelijk Overleg Natuur- en Landschapsbeheer heten. In dat overleg namen verschillende organisaties deel waaronder het IVN, de ANWB, Natuurmonumenten en Natuur en Milieu. In jaren 80 werden in het verlengde hiervan in alle provincies stichtingen opgericht met als doel het landschap te beheren en onderhouden, in combinatie met vrijwilligerswerk, werkgelegenheidsprojecten en inzet van mensen met een beperking. De stichtingen waren zelfstandig en onafhankelijk, maar vormden gezamenlijk een samenwerkingsverband in het landelijk overleg. Landschapsbeheer Drenthe (SLD) werd opgericht in 1981. In 1995 werd het samenwerkingsverband van deze stichtingen omgedoopt in "Landschapsbeheer Nederland". De organisatiestructuur was oorspronkelijk een groot algemeen bestuur met vertegenwoordigers uit diverse werkvelden, een kleiner dagelijks bestuur en een uitvoeringsorganisatie. In de laatste jaren van de stichting was er geen algemeen bestuur meer. Net als in de andere provincies had SLD een grote uitvoeringsploeg in dienst en een klein team werkvoorbereiders. In 2007 ging de Stichting SLD failliet. De belangrijkste reden hiervoor was dat de organisatie meer mensen in dienst had dan via de boekjaarsubsidie kan worden gedekt en het de organisatie onvoldoende lukte om projectmatig te werken.

2.1.1 Boekjaarsubsidie provincie

De Provincie Drenthe was de belangrijkste financierder, met in het verlengde, op projectbasis, de gemeentes. De provinciale boekjaarsubsidie bestond voor 50% uit rijksgeld en 50% uit provinciale middelen. De Stichting SLD was een zogeheten preferente instelling. SLD diende jaarlijks een subsidieverzoek in op basis van activiteiten en legde daar achteraf verantwoording over af. In de laatste jaren van de Stichting SLD werd gewerkt met een SMART productbegroting en resultaatsafspraken.

2.1.2 Programma's en projecten

Naast regulier onderhoud werden landschapsprogramma's en landschapsherstelprojecten ontwikkeld en uitgevoerd, waar gemeentes een groter aandeel van meefinancierden. Zowel de inzet van vrijwilligers als mensen met verminderde kansen op de arbeidsmarkt stonden hoog in het vaandel.

2.2 Periode 2007-2012, projectorganisatie

Landschapsbeheer Drenthe (LBD) is in haar huidige juridische vorm opgericht in 2007, direct na het faillissement van Stichting SLD. Dit was geen doorstart, maar een volledig nieuwe stichting (juridisch en organisatorisch, deels qua bemensing en aard van de activiteiten). De formatie is daarbij teruggebracht van circa 40 medewerkers bij SLD naar circa 13 medewerkers, waarbij tevens afscheid genomen is van de uitvoeringsploeg van SLD.

De uitvoeringsploeg van SLD was hoofdzakelijk ontstaan vanuit mensen met afstand tot de arbeidsmarkt die in de afgelopen jaren in vaste dienst waren gekomen. De belangrijkste reden om in de nieuwe stichting geen eigen uitvoeringsploeg te willen hebben was dat deze in zekere mate concurreerde met de doelstelling om juist werk te creëren en weg te zetten bij de werkvoorzieningsschappen. De organisatiestructuur bestond uit een (nieuw) klein bestuur, directeur en een uitvoerende projectenstructuur bestaande uit deels oud-medewerkers van SLD en deels nieuwe mensen.

2.2.1 Prestatieafspraken Provincie Drenthe

LBD viel bij de provincie in een PMjP regeling (Provinciaal Meerjaren Programma). De provinciale bijdrage bestond voor 50% uit rijks geld (Investeringsbudget Landelijk Gebied) en 50% provinciaal PMjP budget. LBD sloot een uitvoeringsovereenkomst met de provincie voor het uitvoeren van het provinciaal beleid.

Het reguliere werk (de basistaken) werd projectmatig ingericht in een jaarlijkse prestatieafspraken met een duidelijke productbegroting met de provincie. Deze provinciale prestatieafspraken volgde een driedeling:

- Vrijwilligerswerk
- Uitvoering regulier beheer
- Ontwikkeling en uitvoering landschapsprogramma's en projecten

De provincie financierde in de vorm van een boekjaarsubsidie € 1.000.000,- gelijkmatig verdeeld over de drie componenten.

• Vrijwilligerswerk

Vrijwilligers waren georganiseerd in groepen die met advies en gereedschap van LBD onderhoud uitvoerden aan kleine (natuur)terreinen en landschapselementen, hoofdzakelijk in particulier en soms gemeentelijk eigendom. Het vrijwilligerswerk was aanvullend op het uitvoeringswerk door

professionals en de werkvoorzieningsschappen. Het vrijwilligerswerk mocht niet concurreren met “de markt”.

- **Uitvoering regulier beheer**

In het verlengde van de provinciale prestatieafspraken werden met iedere gemeente eveneens jaarlijks afspraken gemaakt en vastgelegd over de uitvoering van regulier beheer aan specifieke terreinen en landschapobjecten. De gemeentes financierden met name mee in de uitvoering door WSW en professionals aan de terreinen en objecten (uit het groenbudget). De gemeentes financierden slechts marginaal (circa 10%) mee aan de ondersteuning van vrijwilligers. De afspraken tussen de gemeentes en LBD werden jaarlijks opnieuw en per gemeente verschillend vastgelegd, bijvoorbeeld in getekende offertes of in opdrachtbrieven. Na afloop van het jaar werden de activiteiten en prestaties gedetailleerd verantwoord, soms met offertes en facturen van aannemers. Er werd conform de statutaire doelstelling bij de uitvoering veel gebruik gemaakt van de werkvoorzieningsschappen.

Onder regulier beheer vielen ook de volgende onderdelen:

Natuurwerkdag

De Natuurwerkdag was een landelijk met meerdere partijen georganiseerde werkdag waarbij vrijwilligers werden geworven om zich (eenmalig) in te zetten voor landschap en natuur in hun eigen omgeving. De landelijke organisatie lag vooral bij Landschapsbeheer Nederland, met in iedere provincie de coördinatie bij de provinciale stichting Landschapsbeheer. In beperkte mate financierden ook de terreinbeherende organisaties mee.

Bomenwacht

Landschapsbeheer Drenthe bood eigenaren van beeldbepalende monumentale bomen de mogelijkheid om een abonnement voor het onderhoud aan hun boom af te sluiten. Het voordeel hiervan is dat de gezondheid en veiligheid van de bomen wordt bewaakt en er is een besparing op de onderhoudskosten door de integrale aanbesteding van het gehele bomenbestand. De Bomenwacht was indertijd met provinciale financiering opgericht, vanaf 2007 financierden de provincie Drenthe, eigenaren en de gemeente ieder een derde deel van het onderhoud. De provincie financierde daarnaast de coördinatiekosten. De bomenwacht was onderdeel van de provinciale prestatieafspraken en de jaarlijkse gemeentelijke afspraken.

Weidevogelbeheer

De coördinatie van het vrijwillig weidevogelbeheer was onderdeel van de prestatieafspraken met de provincie.

Soortenbeheer

Naast landschap algemeen ontwikkelde LBD projecten voor het verbeteren van de leefomstandigheden van specifieke kwetsbare of bedreigde plant- en diersoorten in Drenthe. Dit betrof een provinciale overheidsdoelrealisatie ten aanzien van internationale afspraken. Een aantal reguliere uitvoeringswerkzaamheden en het faciliteren van vrijwilligers die zich inzetten op een specifieke soort was onderdeel van de provinciale prestatieafspraken.

SOL

De provincie Drenthe had een regeling Subsidie Onderhoud Landschapselementen (SOL) waarbij eigenaren van beeldbepalende of ecologisch waardevolle landschapselementen onder voorwaarden subsidie kregen voor het onderhoud hiervan. LBD adviseerde de eigenaren en hield toezicht op de naleving hiervan. Deze taak viel buiten de prestatieafspraken. Het budget van de SOL is eind 2011 van jaarlijks circa €270.000,- op € 0,- gesteld.

2.2.2 Programma's en projecten

Onderdeel van de prestatieafspraken met de provincie was het ontwikkelen van landschapsprogramma's en projecten. De daadwerkelijke uitvoering van deze projecten liep via een andere financiering die apart werd aangevraagd. De basis hiervoor vormde het (1/3^e) deel van het budget uit de boekjaarsubsidie.

LBD ontwikkelde een methodiek omgevingsprojecten, waarbij interactief met bewoners plannen werden gemaakt en uitgevoerd om in en rond de dorpen erven en het omliggende landschap te herstellen en achterstallig onderhoud weg te werken. Bij de ontwikkeling van deze landschapsprogramma's en -herstelprojecten (omgevingsprojecten) waren in de meeste gevallen de gemeentes opdrachtgever met provinciale cofinanciering. Het gemeentelijk en provinciaal budget werd verder aangevuld met andere subsidies en bijdragen (Europees of Tennet). Bewoners en individuele eigenaren werden in werkgroepverband nauw betrokken bij zowel planvorming als uitvoering. De uitvoering door de bewoners werd conform Europese normen mee begroot als private cofinanciering.

De aanbestedingsregels van gemeentes schreven voor dat LBD inschreef op door haarzelf ontwikkelde projecten. Dit leidde niet tot problemen, omdat de projecten zodanig van aard en inhoud waren dat ze voor andere partijen (ingenieursbureaus) niet of nauwelijks interessant waren. Ook hier werd bij de uitvoering waar mogelijk (inhoudelijk en budgettair) gebruik gemaakt van de inzet van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt (werkvoorzieningsschappen).

2.3 Periode 2013-2015 Het Landschap ben je Zelf

In 2012 trok het Rijk zich terug uit haar financiële en inhoudelijke verantwoordelijkheid voor het landschap. Een forse bezuiniging die in het gehele samenwerkingsverband van de provinciale organisaties Landschapsbeheer grote impact had. De provincie Drenthe bouwde het via haar beschikbare budget (boekjaarsubsidie) af van circa €1.000.000,- in 2012 naar circa €500.000,- in 2015. Het deel rijksbudget verviel volledig, maar het provinciale deel van de boekjaarsubsidie bleef in stand. Het Provinciaal Meerjaren Programma (PMjP) is eveneens ten einde.

2.3.1 Prestatieafspraken Provincie Drenthe

LBD valt nu onder de ASV: de Algemene Subsidie Verordening van de provincie. In dat kader stelt de provincie voor de boekjaarsubsidie van de basistaken een Programma van Eisen op, waarop LBD een subsidieaanvraag met op verzoek van de provincie een gedetailleerde productbegroting opstelt. In het Programma van Eisen 2013 e.v. stelt de provincie ernaar te streven dat gemeentes vanaf 2017 evenveel dienen te financieren aan landschap als de provincie. Daarmee zou dan de vervallen rijksbijdrage door de gemeentes gecompenseerd worden.

- **Vrijwilligerswerk en uitvoering regulier beheer**

De tot dan toe strikte scheiding (schotten) tussen de budgetten voor vrijwilligerswerk en uitvoering door "de markt" (waaronder de werkvoorzieningsschappen) vervalt. Er is volgens de provincie geen

sprake van concurrentie met de markt, omdat de middelen voor uitvoer door de markt er niet meer zijn. Vrijwilligers mogen/moeten het werk, waar geen geld meer voor is, overnemen.

LBD richt de prestatieafspraken met de provincie zo in dat het beschikbare gemeentelijk budget leidend is voor de toedeling aan de gemeente van het provinciaal beschikbare budget. Concreet betekent dit dat LBD met iedere gemeente een prestatieafspraken (jaarplan) opstelt en dat met de provinciale financiering dat budget wordt verdubbeld. Ook zet LBD budget in van de Nationale Postcodeloterij als cofinanciering. Vanwege de voornoemde "ontschotting" tussen uitvoering aan terreinen en vrijwilligerswerk betalen de gemeentes nu automatisch evenveel mee aan het ondersteunen van vrijwilligersgroepen in de gemeente en daarmee wordt (in ieder geval deels) invulling gegeven aan de provinciale eis dat gemeentes evenveel meebetalen als de provincie.

- **Provinciebrede basistaken**

Naast het onderdeel vrijwilligerswerk en uitvoering regulier beheer bevat de provinciale prestatieafspraken nog onderdelen die niet in de gemeentelijke jaarplannen zijn opgenomen. Hier financieren de gemeentes slechts gedeeltelijk in mee via een "afoming" van middelen uit de jaarplannen.

Advisering/ontwikkeling/extern overleg

Nu de provincie geen budget meer beschikbaar heeft voor de ontwikkeling en uitvoering van programma's en projecten vervalt de driedeling van het budget zoals toegepast in de periode t/m 2012 en wordt opnieuw gekeken hoe het budget wat nog wel beschikbaar is, wordt ingevuld. Dit nieuwe onderdeel van de prestatieovereenkomst behelst het fundament van de (basis)organisatie: ontwikkeling van methodieken (zoals ontwikkeling methodiek streekbeheer en werkgelegenheidsprojecten), interne afstemming uitvoering en kennisdeling rondom processen en projecten, extern overleg (samenwerking en afstemming collega-organisaties en overheden), advies/ondersteuning/ beleidsbeïnvloeding ten behoeve van het thema landschap. Tevens valt hieronder het voorbereiden van de provinciale en gemeentelijke prestatieafspraken en de verantwoording hierover via overleggen, rapportages en jaarverslagen en externe communicatie via nieuwsbrieven en de website. De provinciale dekking voor deze onderdelen is niet dekkend en wordt aangevuld met postcodeloterijgeld en via het uurtarief.

Bomenwacht

De provincie trekt zich vanaf 2015 financieel grotendeels terug uit de bomenwacht. Het is aan de gemeentes en de eigenaren of de abonnementsregeling wordt voortgezet. Gezien het belang van deze bomen nemen zowel de eigenaren als de gemeentes de vervallen provinciale financiering over.

Natuurwerkdag

De provincie financiert het grootste deel, omdat dit een provinciebreed evenement is. De gemeentes dragen via de afoming een klein deel bij.

Boerenlandvogels en agrarisch natuurbeheer

LBD is in opdracht van de provincie (gecertificeerd) coördinator voor de gebiedsplannen (SNL) ten aanzien van boerenlandvogels. In 2015 ondersteunt en adviseert LBD het Drents Collectief bij de inhoud en overdracht van werkzaamheden in 2016. De financiering van de ondersteuning loopt via Het Drents Collectief.

Soortenbeheer

De basistaken ten aanzien van het soortenbeheer blijven ongemoeid.

2.3.2 Programma's en projecten

De middelen voor ontwikkeling en uitvoering van landschapsprogramma's en herstelprojecten zijn in 2014 volledig vervallen. De laatste projecten via deze financiering lopen af in 2015. De inzet van

mensen met afstand tot de arbeidsmarkt beperkt zich tot de (af)lopende projecten, bij de bomenwacht en bij uitvoeringsprojecten in de gemeentelijke jaarplannen in combinatie met een marktwerking (prijs/prestatie verhouding). De provincie heeft onder de titel "Vitaal Platteland" middelen beschikbaar gesteld om bewonersinitiatieven te ondersteunen. LBD werd gevraagd om, samen met de BOKD en CMO STAMM in het "Platform Burgerkracht" een bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en indienen van bewonersaanvragen. De regeling "Vitaal Platteland" bood *geen* mogelijkheden voor structureel onderhoud aan landschap.

2.3.3 Programma *Het Landschap ben je Zelf*

In bestuurlijk overleg met de provincie wordt eind 2012 afgesproken dat het boekjaarbudget van 2012 en 2013 voor het nog niet bestede of gelabelde deel aangewend wordt voor een subsidieaanvraag 2013-2015 voor een programma *Het Landschap ben je Zelf* (HLbjZ). De essentie van dit programma is dat LBD haar werkwijze omvormt van het met overheidsgeld uitvoeren van overheidsprojecten met realisatie van overheidsdoelen, waarbij bewoners als vrijwilligers participeren, naar het co-initiëren en begeleiden van bewonersinitiatieven waarbij de overheid faciliteert. Dit is geheel in lijn met de ontwikkeling van "de participatiesamenleving". Voor de onderdelen vrijwilligerswerk en uitvoering regulier beheer in de prestatieafpraak betekende dit "ontschotten" van deze budgetten. Waar mogelijk dienen vrijwilligers te worden ingezet in plaats van de betaalde arbeid door aannemers en werkvoorzieningsschappen. Het principiële provinciale standpunt dat vrijwilligers niet mogen concurreren met betaalde arbeid wordt daarmee geheel los gelaten.

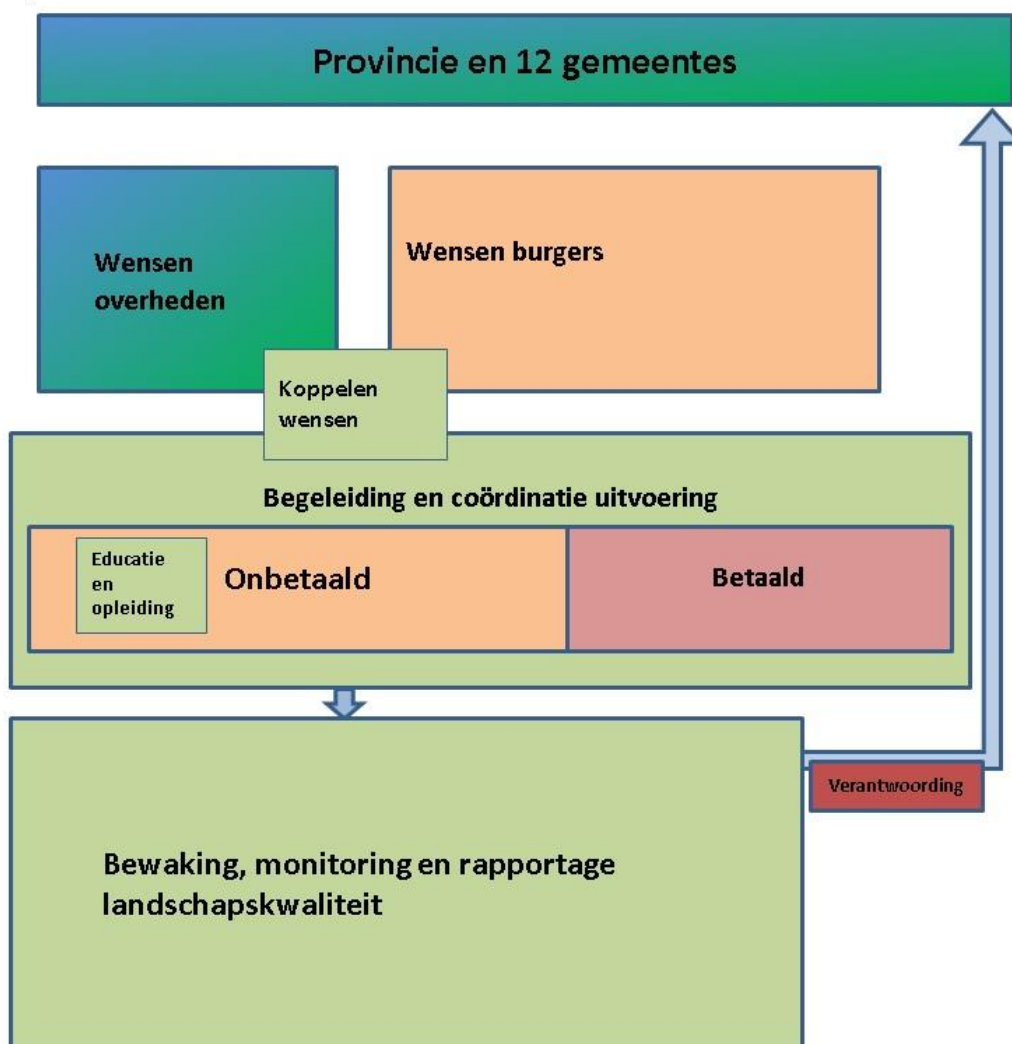
Deze keuze gaat helaas ten koste van de missiedoelstelling inzet van mensen met verminderde kansen op de arbeidsmarkt.

Dit programma werkt sterk door in de inrichting van de prestatieafpraak, de rol van gemeentes en de inrichting van de organisatie van LBD. Het programma is uitvoerig gedocumenteerd in diverse deeldocumenten.

2.3.4 Pilots *Het Landschap ben je Zelf*

Het programma HLbjZ sloot goed aan bij de agenda platteland van de vijf samenwerkende gemeentes in Zuidwest-Drenthe. In een aantal pilotgebieden is en wordt met provinciaal en gemeentelijk budget (50-50 verdeling) geïnvesteerd in het opzetten van een zich professionaliserend bewonersnetwerk, bestaande uit onder andere vrijwilligers, eigenaren, zorgboerderijen en scholen.

De bewonersgroepen uit de omgevingsprojecten en de voormalige SOL-contractanten vormden hiervoor een belangrijke basis. Met het bewonersnetwerk worden gebiedsgerichte plannen ontwikkeld en beheerafspraken gemaakt over terreinen en landschapselementen. Onderhoud wordt waar mogelijk gedaan door vrijwilligers (onbetaald). Voor agrariërs die onderhoud uitvoeren aan landschapselementen met een landschappelijke of ecologische functie is, binnen voorwaarden, een SNL conforme financiële regeling mogelijk. Het aantal vrijwilligers in de pilotgebieden is door deze investering ten opzichte van 2012 ruimschoots verdubbeld. De pilots zijn eind 2015 afgelopen.

Schematische weergave van het basisprincipe: verbinden wensen (doelrealisatie) overheden en wensen van bewoners.

2.3.5 Organisatiestructuur

De organisatorische consequenties van de gemaakte keuze is dat LBD gebiedsgericht wordt ingericht. In plaats van thematische functies ontstaan twee gebiedsteams, Noordoost en Zuidwest, gebaseerd op de gemeentegrenzen. De bestaande projectenstructuur en het functiehuis in de organisatie wordt, op nadrukkelijk verzoek van de personeelsvertegenwoordiging, niet aangepast. De bomenwacht en het reguliere soortenbeheer blijven in de projectenstructuur buiten de gebiedsteams.

In 2013 gaat LBD middels een statutenwijziging (4 april 2013) over van een bestuursmodel met een uitvoeringsorganisatie naar een Raad van Toezicht. De belangrijkste reden hiervoor is dat in de praktijk de organisatie al langer op deze wijze functioneert.

2.4 Periode 2016-2021 Streekbeheer

2.4.1 Streekbeheer

De term “streekbeheer” komt voort uit het verlengde van het rapport *Onbeperkt houdbaar* (2013) van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Hier wordt geconcludeerd dat het beheer van de groene leefomgeving anders kan en met meer betrokkenheid en samenwerking tussen boeren, bewoners en terreinbeherende organisaties. LBD introduceerde vanaf eind 2013 de term “streekbeheer” voor het gebiedsgericht en breed met partijen afgestemd plannen maken en organiseren van de uitvoering. LBD ziet voor zichzelf vanwege de aard van de organisatie een inhoudelijke en verbindende rol weggelegd (zie paragraaf 1.5, de toegevoegde waarde van LBD).

• Hoofdpijnen beheer landschap

Met de provincie als regisseur zijn er drie hoofdpijnen of aandachtsgebieden in het beheer van het landschap te onderscheiden:

- Agrarisch natuurbeheer (GLB collectieven)
- Bewonersbetrokkenheid (vrijwillig onderhoud groene leefomgeving)
- Natuurbeheer door Terreinbeherende Organisaties

Agrarisch natuurbeheer

Dit betreft doelrealisatie in het agrarisch cultuurlandschap, waarbij (agrarische) ondernemers via collectieven gefinancierd worden om gespecificeerde overheidsdoelen in door de provincie afgebakende gebieden te realiseren. In Drenthe vormt Het Drents Collectief de organisatie die hier uitwerking aan geeft. Het Drents Collectief heeft de opdracht om de groene organisaties bij haar plannen te betrekken. LBD heeft Het Drents Collectief aangeboden in goede samenwerking taken en rollen op elkaar af te stemmen, om zo tegen de laagst maatschappelijk kosten een optimale uitvoering te organiseren.

Bewonersbetrokkenheid

Dit betreft het brede begrip landschap/ groene leefomgeving en de betrokkenheid van bewoners daarbij, zoals hierboven beschreven in het programma *Het Landschap ben je Zelf*. Essentie is het opzetten, organiseren en professionaliseren van bewonersnetwerken. De wensen van bewoners en de doelen van de overheden worden als gelijkwaardig afgestemd op elkaar. De gebiedsplannen door en met bewoners bieden kansen om te combineren met educatie/opleidingen, werkgelegenheid en inzet voor mensen met verminderde kansen op de arbeidsmarkt. LBD/BOKD en STAMM werken als maatschappelijke organisaties samen om initiatieven en bewonersgroepen op het platteland in de breedste zin te faciliteren en te professionaliseren.

Natuurbeheer door TBO's

Dit betreft het beheer van als zodanig aangewezen natuurterreinen in eigendom bij terreinbeheerders (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het Drentse Landschap) of (grotere) particuliere eigenaren. Beheer wordt gefinancierd met overheidsmiddelen en uitgevoerd door professionals, aangevuld met vrijwilligers.

In het streekbeheer komen de drie bovenstaande lijnen bij elkaar en wordt het model verder ontwikkeld om de GLB collectieven, boeren, bewoners- en vrijwilligersgroepen in landschap en natuur(terreinen) en terreinbeheerders samen te laten werken aan de realisatie van onderling afgestemde streekdoelen/gebiedsplannen. Landschapsbeheer Drenthe ziet voor zichzelf een verbindende rol om met de partners te komen tot een Drents model voor streekbeheer. Dit ontwikkelen boven de drie hoofdlijnen dient om efficiencyredenen zoveel mogelijk gelijk op te lopen met de ontwikkeling en afstemming binnen de hoofdlijnen.

2.4.2 Provinciaal beleid

- **Collegeprogramma Provincie Drenthe**

Het provinciaal collegeprogramma heeft de betrokkenheid en inzet van burgerkracht hoog in het vaandel. De provincie gelooft in de kracht van Drenten. Het bewonersnetwerk binnen het streekbeheer -landschapsonderhoud met, door en voor bewoners van Drenthe- sluit hier goed op aan.

- **Provinciaal natuur- en landschapsbeleid**

Het provinciaal beleid ten aanzien van landschap en natuur ligt op hoofdlijnen vast in de omgevingsvisie 2010. Daarbij zijn de Nota Landschap (1998) en de natuurvisie van groot belang. Speerpunt in het provinciaal landschapsbeleid is het behoud en herkenbaarheid van de landschapsstructuren. Speerpunt vanuit natuurbeleid is behoud en herstel biodiversiteit. Behoud en herstel van cultuurhistorie en archeologie vormen een belangrijke taak.

Natuur en landschap moeten weer dichterbij de burger komen. Dit vraagt om actief beleid en investeren in de bewustwording en het betrekken van bewoners. Streekbeheer sluit aan bij de provinciale en landelijke natuurvisie en is tevens een van de middelen om doelen te realiseren.

2.4.3 Prestatieafspraken Provincie Drenthe

- **Gemeentelijke jaarplannen: streekbeheer**

De pilots *Het Landschap ben je Zelf* zijn in 2016 afgerond, maar de werkwijze wordt onder de noemer "streekbeheer" voortgezet en opgeschaald. In de gemeentelijke jaarplannen ligt de nadruk op streekbeheer: het faciliteren van vrijwilligers en het bewonersnetwerk, en het opstellen en uitvoeren van de gebiedsplannen van, door en met bewoners. De begeleiding van bestaande en nieuwe vrijwilligersgroepen en het regulier beheer en onderhoud aan terreinen en landschapsoBJECTEN wordt geïntegreerd in het nieuwe bewonersnetwerk en de gebiedsplannen. In het programma van eisen 2016 stelt de provincie nog steeds dat gemeentes gelijkwaardig aan de provincie meefinancieren aan het faciliteren van het bewonersnetwerk en het beheer van de lokale groene leefomgeving.

De gemeentes hebben aangegeven het zeer discutabel te vinden dat de verhouding van de gemeentelijke prestatieafspraken met de provinciale verantwoordelijkheid en uitvoering van de natuurvisie en het provinciaal landschapsbeleid gelijkwaardig diende te zijn. In een bestuurlijk overleg is de gedeputeerde daarop deels teruggekomen en accepteert dat er ook een provinciebrede verantwoordelijkheid is voor het streekbeheer en de ondersteuning van het bewonersnetwerk, die niet gelijkwaardig door gemeentes wordt meegefinancierd. Omdat de gemeentelijke budgetten voor de jaarplannen groeien ontstaat er een tekort om de provinciale afspraak ten aanzien van het verdubbelen van de gemeentelijke bijdrage gestand te kunnen doen. De provincie zegt daarop een incidenteel aanvullend budget toe van 100.000,- in 2017 groeiend naar 150.000,- 2019. In 2018 wordt toegezegd dat dit budget structureel wordt toegevoegd aan de boekjaarsubsidie.

- **Overige provinciebrede basistaken**

Advisering/ ontwikkeling/ extern overleg

Deze post uit 2013 blijft structureel gehandhaafd met dezelfde financiële constructie als in 2013-2015. Een deel van de activiteiten zijn direct te koppelen aan het streekbeheer en worden vanaf 2017 opgenomen in de post verankering vrijwilligerswerk.

Verankering vrijwilligerswerk (streekbeheer algemeen)

Naast het streekbeheer, zoals opgenomen in de jaarplannen, is er nog een provinciebrede rol voor het ondersteunen en faciliteren van het streekbeheer wat niet direct aan gemeentelijke uitvoer (jaarplannen) is gekoppeld. Deze taken bestaan uit het beheer gereedschapsdepot, communicatie, website, evenementen, ARBO voor vrijwilligers, cursussen etc. De gemeentes betalen hier deels aan mee door een budget "af te romen" uit de jaarplannen en aan dit onderdeel toe te voegen. In 2018 wordt de provinciale ambitie voor de gelijke financiering door gemeentes verder los gelaten en vervalt de afoming van de gemeentelijke jaarplannen.

Bomenwacht

De bomenwacht blijft onverkort gehandhaafd.

Natuurwerkdag

De Natuurwerkdag blijft groeien en onderdeel van de provinciale basistaken.

Boerenlandvogels

Vanaf 2016 valt het collectief weidevogelbeheer onder de nieuwe regeling agrarisch natuurbeheer. Het Drents Collectief wordt hierop het aanspreekpunt. LBD blijft wel coördinator van het vrijwillige weidevogelbeheer. LBD zet in op goede inhoudelijk samenwerking met optimale afstemming van netwerk en inzet vrijwilligers. LBD streeft naar het opnemen van de bestaande vrijwillige weidevogelgroepen in het bewonersnetwerk en daarmee mogelijk verbreden van hun inzet ten behoeve van het landschap en de natuur. Dit lukt beperkt. In lang niet alle gevallen komt dit echter overeen met de wensen en drijfveren van de vrijwillige weidevogelbeheerders zelf.

Soortenbeheer

LBD levert een bijdrage aan de doelrealisatie van het overheidsbeleid ten aanzien van de biodiversiteit. Hiervoor zijn Europese afspraken gemaakt, waar de provincie wettelijke verantwoordelijk voor draagt. Daartoe worden projecten en programma's ontwikkeld en vrijwilligers ingezet. Er is overlap en afstemming tussen de groepen die zich bezig houden met specifieke soorten en groepen die zich met streekbeheer bezig houden.

2.4.4 Programma's en projecten

De middelen voor ontwikkeling en uitvoering van landschapsprogramma's en herstelprojecten zijn in 2016 nog steeds volledig vervallen. De laatste projecten zijn in 2015 afgelopen. LBD ziet voor zichzelf desondanks een blijvende bijdrage in de doelrealisatie van het provinciaal natuur- en landschapsbeleid. Deze doelrealisatie kan uiteraard niet alleen met vrijwilligers en bewonersinitiatieven. Enerzijds omdat de aard of de omvang van bepaalde werkzaamheden dat niet toelaat, anderzijds omdat er ook sprake is van (overheids)doelrealisatie die in aard of tijd af kan wijken van de wensen van lokale bewoners. Naast de werkzaamheden door en met het bewonersnetwerk zullen daarom nog steeds programma's of projecten moeten worden ontwikkeld waarbij het zwaartepunt ligt op doelrealisatie van het provinciaal beleid met uitvoering door professionals.

Deze projecten bieden overigens ook kansen voor de inzet van mensen met verminderde kansen op de arbeidsmarkt. LBD betreurt het dat de werkgelegenheidsdoelstelling, waarbij ingezet wordt op werk voor mensen met verminderde kansen op de arbeidsmarkt, in de afgelopen jaren is wegbezuinigd. Juist onderhoud aan landschap en natuur lenen zich bij uitstek voor combinaties met het sociale domein. LBD pleit er dan ook nog aanhoudend voor bij de provincie en gemeentes om hier weer aandacht voor te hebben en kansen te benutten om hiervoor projecten te ontwikkelen. In beperkte mate zijn er samen met gemeentes projecten ontwikkeld met langdurig werklozen, die ook geleid hebben tot het vinden van betaald werk. Gezien de complexiteit van wet- en regelgeving ten aanzien van dergelijke projecten zijn deze projecten beperkt van omvang en looptijd gebleven en niet provinciebreed nagevolgd. In ieder bestuurlijk overleg met de provincie agendeerde LBD het onderwerp, echter met weinig succes.

- **Aardkundige waarden**

Vanuit aardkundige waarden en cultuurhistorie zijn projecten ontwikkeld met andere financiering dan enkel de provinciale en gemeentelijke financiering. Met het *Pingo Programma* heeft LBD zich ook op dit terrein gepositioneerd als kennisorganisatie die verbanden legt met andere organisaties en

instellingen.

- **Boerenlandvogels**

Middels een motie hebben de Staten zich uitgesproken om meer in te zetten op het behoud en de bescherming van boerenlandvogels. Deze motie is voor een belangrijk deel gevoed vanuit het vrijwilligersnetwerk van de weidevogelsbeschermers. Dit heeft geleid tot een meerjarige opdracht voor de coördinatie van een beschermingsplan met veel betrokken partijen.

- **Vlindermotie**

Middels een "vlindermotie" hebben de Staten middelen gereserveerd om meer te doen aan biodiversiteit in onder meer bermen. Dit heeft geleid tot een bermberaad waarin vele partijen zich hebben gecommitteerd.

- **Monitoring (Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap)**

De ontwikkeling van de participatiesamenleving en de terugtrekkende overheid maakt het monitoren van het effect op het landschap belangrijker dan ooit. LBD is met financiering uit het programma HLbjZ aangehaakt bij het landelijke Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap. Dit gaf inzicht in het snel veranderen en verdwijnen van landschapsbepalende structuren en elementen. Nadat het programma en de pilots streekbeheer waren afgerond en structureel werk zijn geworden is de financiering voor het monitoren hiervan vervallen. LBD heeft het Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap meerdere malen geagendeerd bij de provincie en gemeentes, maar dit heeft niet geleid tot een opdracht met financiële dekking. LBD heeft er gezien het landelijke belang voor gekozen de monitoring en rapportages wel voort te zetten en de kosten te dekken uit NPL middelen.

In 2018 adviseert Het College van Rijksadviseurs in het advies [*'Monitor Landschap: naar een landsdekkend systeem'*](#) een landelijk dekkend monitoringssysteem voor het landschap te ontwikkelen. Het Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap kan daar bouwstenen voor aanleveren.

- **Vitaal Platteland/bewonersinitiatieven**

De Provinciale Staten hebben budget gereserveerd om bewonersinitiatieven te faciliteren ten aanzien van de leefbaarheid van het platteland. Landschap en de lokale landschapselementen maken een belangrijk deel uit van de (be)leefbaarheid en vitaliteit van het platteland. Mede op aangeven van de partners in het platform Burgerkracht (LBD/BOKD en CMO STAMM) trekt de provincie zich terug als regisseur van dit budget en de bewonersinitiatieven, maar brengt de middelen onder bij de gemeentes die naar eigen inzicht een regeling ondersteuning bewonersinitiatieven kunnen inrichten. LBD adviseert als onderdeel van het streekbeheer aan bewonersinitiatieven om gebruik te maken van de gemeentelijke regelingen.

2.4.5 Financieel

De overzichten op de volgende pagina geeft inzicht in de verhouding tussen de kosten van de basistaken en de overige projecten in euro's en percentages.

Jaar		Basis taken		Overige projecten		Totaal	
Euro		Arbeids kosten	Werkderden	Arbeids kosten	Werkderden	Arbeids kosten	Werkderden
	2016	€ 755.022	€ 327.513	€ 474.633	€ 214.947	€ 1.229.655	€ 542.460
	2017	€ 780.435	€ 427.721	€ 390.363	€ 284.723	€ 1.170.798	€ 712.444
	2018	€ 827.737	€ 490.104	€ 436.863	€ 231.309	€ 1.264.600	€ 721.413
	2019	€ 894.457	€ 530.084	€ 380.472	€ 317.901	€ 1.274.929	€ 847.985
	2020	€ 963.299	€ 521.494	€ 363.176	€ 270.340	€ 1.326.475	€ 791.834
	gemiddeld	€ 844.190	€ 459.383	€ 409.101	€ 263.844	€ 1.253.291	€ 723.227
Jaar		Basis taken		Overige projecten		Totaal	
percentages		Arbeids kosten	Werkderden	Arbeids kosten	Werkderden	Arbeids kosten	Werkderden
	2016	43%	18%	27%	12%	69%	31%
	2017	41%	23%	21%	15%	62%	38%
	2018	42%	25%	22%	12%	64%	36%
	2019	42%	25%	18%	15%	60%	40%
	2020	45%	25%	17%	13%	63%	37%
	gemiddeld	43%	23%	21%	13%	63%	37%

Over de periode 2016-2020 bestond gemiddeld € 1.253.291,- (63%) van de kosten uit arbeidskosten en € 723.227,- (37%) uit kosten derden. 43% Van de arbeidskosten worden gemaakt in de basistaken en 21% in de overige projecten. In de basistaken worden relatief meer uren gemaakt ten opzichte van werk derden dan in de overige projecten, wat logisch is omdat het begeleiden van groepen streekbeheer met name uren betreft. Over de periode 2016-2020 is geen significante trend waarneembaar.

In de periode 2016-2020 is het aantal FTE gestegen van 12,8 naar 16,2 FTE. Door het aannemen van nieuwe (jonge) mensen stijgen de loonkosten minder dan het aantal FTE.

2.4.6 Organisatiestructuur

In de periode 2016-2019 is landelijk een herziening van het functiehuis doorgevoerd voor de organisaties die zijn aangesloten bij de CAO Bos en Natuur. LBD heeft hier tevens de structuur op aangepast, die beter aansluit bij het doorontwikkelen van het streekbeheer en de projectenorganisatie. Deze nieuwe structuur is per 1-1-2021 van toepassing.

3 2022-2024

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de toekomstvisie van Landschapsbeheer Drenthe en welke rollen en positie wij daarbij voor onszelf zien.

- **Positie en rol**

LBD heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld en gepositioneerd als een gezonde organisatie midden in de Drentse samenleving. LBD heeft een breed netwerk opgebouwd in zowel de provinciale als gemeentelijke politiek tot aan de keukentafel van boeren en burgers in het buitengebied en de dorpen van Drenthe. Als proces- en projectorganisatie hebben wij een bewezen meerwaarde op de thema's landschap, natuur en cultuurhistorie en het betrekken van mensen daarbij. LBD is een organisatie met lokale en vakinhoudelijke kennis. Naast onze inbreng in uitvoeringsprojecten wordt in toenemende mate door overheden een beroep gedaan op onze kennis. In de komende jaren zal worden ingezet op het verder ontwikkelen en positioneren (aanbieden) van deze adviesrol.

- **Thema's**

De thema's waar LBD voor staat zijn zowel groot en abstract "landschap en biodiversiteit", als klein en "aaibaar" met lokale soortenprojecten tot nestkasten voor steenuilen. LBD vertaalt extern overheidsbeleid in "hands on" lokale uitvoering waarbij iedereen betrokken kan (en wil) zijn. Wij constateren dat zowel aan de beleidskant (opgaven) als aan de maatschappelijke kant (vragen) nieuwe ambities en initiatieven gloren. Daaraan willen we -binnen onze statutaire doelen en kernkwaliteiten- graag bijdragen. De vragen zijn talrijk en breed; dat dwingt ons tot keuzes over 'wat we gaan doen en hoe we dat gaan doen'. Dit hoofdstuk zoomt in op de keuzes die wij daarbij maken.

Het beleid van LBD voor de periode 2022-2024 blijft op de hoofdlijnen ongewijzigd en in het verlengde van de visie en de missie. (Hoofdstuk 1). Per thema/onderwerp, zowel bestaand als nieuw, is hieronder een korte omschrijving opgenomen. Onder conclusie en keuze is aangegeven wat we daar de komende jaren mee blijven of al dan niet gaan doen.

3.1.1 Streekbeheer

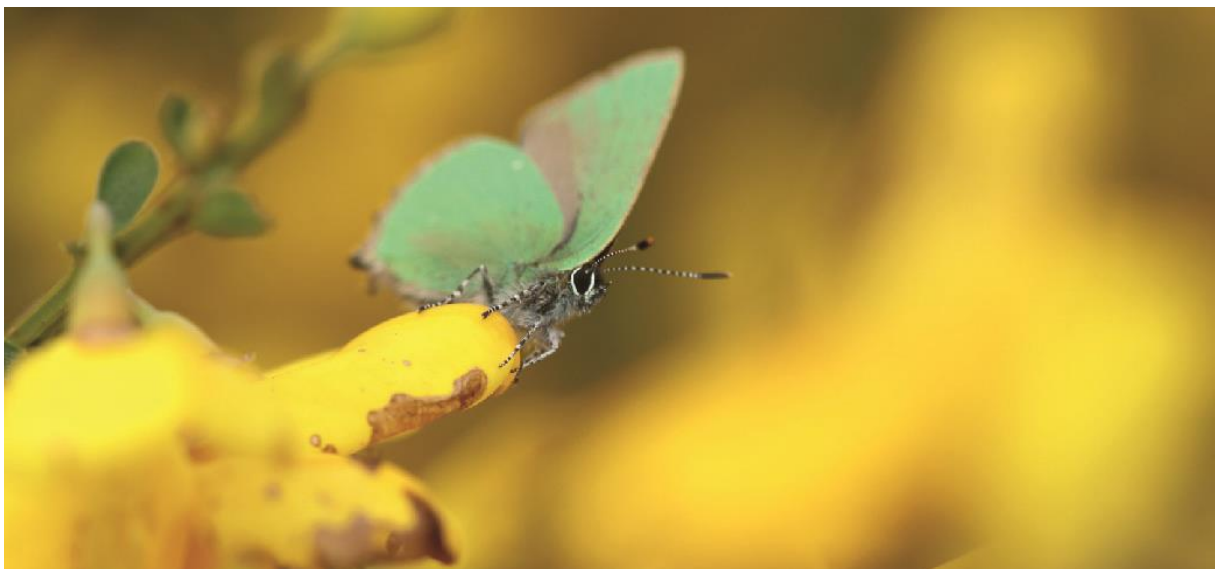
Streekbeheer is een begrip in de provincie Drenthe en deels daarbuiten. In alle gemeentes is het streekbeheer succesvol geïntroduceerd en vormt de kern van de gemeentelijke jaarplannen met LBD. Ondanks de financiële druk op de gemeentes is de gemeentelijke en provinciale financiering van het

streekbeheer de afgelopen jaren gegroeid. Het netwerk van actieve bewonersgroepen is verdubbeld van 150 groepen in 2013 naar circa 300 groepen in 2020 en er wordt circa 100.000 uur door vrijwilligers gewerkt. (NB dit staat gelijk aan ca 70 fulltime medewerkers in loondienst).

Conclusie en keuze

- Streekbeheer wordt voortgezet. Het streekbeheer heeft een bewezen meerwaarde en voorziet in een duidelijke behoefte.
- De komende jaren zullen via de jaarplannen meer eenduidige afspraken worden vastgelegd met de twaalf Drentse gemeentes.
- Afhankelijk van de verschillen per gemeente wordt meer ingezet op kwalitatieve groei van het bewonersnetwerk dan op kwantitatieve groei. In enkele gemeentes is behoefte aan kwantitatieve groei en versterking van het vrijwilligersnetwerk. Inzet op kwaliteit heeft betrekking op de mate van zelfstandigheid (de wijze op en behoefte aan faciliteren), productiviteit en effectiviteit van de groepen, verbreding en verdiepen met visie op landschap en (mede) stellen van doelen (omgevingsvisie), koppelingen met actuele thema's en/of inzetten bij monitoren en agenderen (de staat van Drenthe). Het netwerk van de actieve bewoners en grondeigenaren kan mogelijk nog meer bijdragen aan doelrealisaties zoals ten behoeve van de bossenstrategie, de transitie van de landbouw en herstelprogramma's landschap vanuit de perspectieven ecologie (biodiversiteit), cultuurhistorie en beleevingswaarde.
- De tijd lijkt rijp om de positie van LBD als gebiedsregisseur verder te vergroten en via streekbeheer niet alleen in te zetten op bewonersbetrokkenheid en het leggen van verbindingen tussen initiatieven, maar ook een centrale rol te pakken in het regionaal samenbrengen van organisaties om gebiedsagenda's en verplichtingen vanuit de omgevingsvisies verder te concretiseren en uit te voeren.
- De basis van veilig werken door vrijwilligers zal verder op orde worden gebracht.
- Facilitering, zoals cursussen, zal meer worden afgestemd met de groene partnerorganisaties in Drenthe.
- De huidige provinciale dekking is toegezegd t/m 2023. Voor 2024 en verder worden meerjarenafspraken met de provincie én gemeentes gemaakt ten aanzien van de financiële dekking.

3.1.2 Soortenprojecten en biodiversiteit

De soortenprojecten, projecten die doelgericht bijdragen aan de instandhouding van specifieke en vaak kwetsbare soorten in Drenthe, staan eveneens niet ter discussie. Ook hier is sprake van een al jarenlang bewezen meerwaarde. LBD onderscheidt zich op het vlak van gedegen kennis van het

gebied, specifieke soortenkennis en ideologisch gedreven medewerkers. Het voortzetten van deze projecten is voor de provincie, naast het streekbeheer, één van de belangrijke speerpunten. De projecten worden meestal interactief met de provinciale organisatie en gemeentes ontwikkeld.

Biodiversiteit is kortgezegd de variatie aan planten en dieren. Bescherming en verhoging van (lokale) biodiversiteitswaarden is verweven door bijna alle activiteiten en projecten van LBD en één van de belangrijkste doelstellingen. Over de hele linie, maar vooral ook in het agrarisch cultuurlandschap, is de biodiversiteit in de afgelopen decennia hard achteruitgegaan. In 2022 wordt vanuit de provincie gewerkt aan Basiskwaliteit Natuur. Wat dat precies inhoudt wordt in de loop van het jaar bekend. Voor LBD ligt een belangrijke taak en kans om hierin een adviserende rol te vervullen en vanuit projecten en streekbeheer bij te dragen aan actieve bescherming en verhoging van de lokale biodiversiteitswaarden.

Conclusie en keuze

- Ontwikkeling en uitvoering van soortenprojecten mag niet ondersneeuwen door eventuele grotere programma's en projecten. Er moet voldoende ruimte blijven om snel in te spelen op kansen en situaties die zich voordoen. In de komende jaren wordt daarom dit onderdeel enigszins uitgebreid. Het streven is, in samenwerking met de provincie, een (meerjaren)programma te ontwikkelen wat als kapstok dient voor de projecten.
- Voortzetting van projecten die zich richten op verhoging van de (lokale) biodiversiteit (zoals *Bermscouts* en *Nederland Zoemt*).
- Verdere uitbreiding van een (coördinerende en inhoudelijke) rol in monitoring van planten en dieren in Drenthe, met name in het agrarisch cultuurlandschap maar ook op particuliere terreinen en op gronden van TBO's. Hierin zal een koppeling worden gemaakt met het netwerk streekbeheer en samenwerking worden uitgebreid met natuurverenigingen, provinciale organisaties en landelijke SoortenNL.
- Verkennen van meerwaarde van betrokkenheid bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.
- Verdere investering in samenwerking in projecten met landelijke SoortenNL organisaties, waaronder De Vlinderstichting, RAVON, FLORON en Naturalis.
- Verkennen van (project)mogelijkheden voor vergroening van dorpen en steden (bedrijventerreinen, eigendommen van zorginstellingen, natuurinclusief bouwen).

3.1.3 Landschapskwaliteit

Het belang van behoud en herstel van landschapskwaliteit is zowel een provinciaal als een landelijk issue. De basiskwaliteit van het landschap moet worden gewaarborgd. Er is dringende noodzaak voor grote herstel- en inrichtingsplannen. Ook via de landelijke koepel wordt hier bij het Rijk op aangedrongen. Wij worden daarbij gesteund door wetenschappelijke onderbouwing en monitoring (waaronder ook de door onszelf uitgevoerde monitoring) én door een brede beweging in de samenleving die zich inmiddels bewust is van de extreem snelle achteruitgang van soorten die steeds minder kunnen overleven in het snel verslijtende Nederlandse landschap. In 2021 zijn grotere programma's opgestart zoals de Nationale Parken Zuidwest Drenthe en Drentse Aa. LBD is gevraagd daarin een rol in te vullen, gekoppeld aan het streekbeheer. In de komende jaren komen naar verwachting nog meer middelen beschikbaar.

Conclusie en keuze

- Vanuit haar statutaire doel wil LBD blijven meewerken aan de kansen die zich in programma's landschapskwaliteit voordoen. Daarvoor is nodig dat onze advies- en uitvoerdersrol als partner van de provincie 'geformaliseerd en gearticuleerd' wordt. Advies en ontwikkelingen zijn nu vaak een voorinvestering waarvan we niet de zekerheid hebben dat we die op een later moment alsnog declarabel kunnen maken. Met de provincie zullen tevens goede afspraken moeten worden gemaakt over de planning van de uitvoering en de financiële risico's daarbij.
- De bescherming van landschappelijke waarden worden in het huidige overheidsbeleid, aanpak en wetgeving niet gewaarborgd. LBD kan een grotere rol pakken als ambassadeur van het

landschap en samen met gebiedspartners en overheden komen tot structurele kwaliteitsbewaking (staat van ons landschap) en investering in landschapskwaliteit.

- De groene organisaties in Drenthe hebben al jarenlang een samenwerking en afstemming, die wellicht nog meer en effectiever ingezet kan worden om het onderwerp landschap en natuur te agenderen en uitvoering te programmeren. In 2022 en daarna wordt extra geïnvesteerd in de samenwerking en de effectiviteit ervan. Gezamenlijk wordt gewerkt aan een gedeelde visie op landschap en natuur, invloed op het (overheids)beleid en verdere maatschappelijke bewustwording.
- Ook met de provinciale teams Erfgoed/cultuurhistorie en Aardkundige waarden gaan we inzetten in om meer projecten te ontwikkelen en koppelkansen voor de financiering te onderzoeken.

3.1.4 Transitie voedselproductie en landbouw

De rijksvisie ten aanzien van de landbouw beschrijft ook de relatie met het landschap en de betrokkenheid van bewoners daarbij. De toekomstgerichte landbouw biedt zeer goede kansen om de kwaliteit van de leefomgeving, zowel qua belevingswaarde als ten behoeve van de biodiversiteit te versterken. In de adviezen van de Raad voor de Leefomgeving “onbeperkt houdbaar” en “verbindend landschap” worden deze relaties met de samenleving ook nadrukkelijk gelegd. Om die reden is Landschapsbeheer Drenthe mede afzender geworden van de Agenda Boer, Burger, Biodiversiteit van de groenmanifestpartners in Drenthe. In 2021 is de naam van de Agenda omgedoopt in de BBND (Boer Burger Natuur Drenthe), om verwarring met de recent opgerichte politieke partij te voorkomen. LBD kan en wil in de uitvoering van de Agenda BBND een rol vervullen als adviseur en aanjager in gebiedsprocessen die vooral “van onderop” moeten komen, maar bij zullen dragen aan doelen die “van bovenaf” worden gesteld. Wij kunnen vervolgens de instandhouding ervan opnemen in het streekbeheer. de provincie Drenthe heeft de Agenda BBND opgenomen in een investeringsprogramma voor de komende jaren.

Conclusie en keuze

- De beoogde landbouwtransitie heeft grote impact op het agrarisch cultuurlandschap, het domein waar LBD haar werkzaamheden uitvoert. LBD zal haar werkzaamheden in dit domein voortzetten. Een goede rolverdeling met de partners moet verder worden uitgewerkt.
- Met name in het gebied, als meerdere agrarische bedrijven gezamenlijk in samenhang met het landschap een bijdrage willen leveren, ziet LBD een rol voor zichzelf. LBD ambieert met name een rol in de uitvoering op onderdelen en brengt specifieke en lokale kennis in, of legt verbindingen tussen bewoners en eigenaren. Ook bedrijfsnatuurplannen zijn daarvoor een zeer bruikbaar instrument.

- LBD past een rol in het betrekken van (dorps)bewoners bij eventueel beheer aan landschapselementen op/bij natuurinclusieve bedrijven.
- LBD levert inhoudelijke bijdragen aan ontwikkelen en uitvoeren van cursussen voor boeren. Wij zien buiten ook mogelijkheden om breder te kijken. Voedselproductie is niet enkel aan de landbouwsector, bijvoorbeeld ook (dorps)voedselbossen leveren hieraan een bijdrage en er zijn nog tal van mogelijkheden, die momenteel echter tussen de provinciale beleidsdoelen landbouw en natuur in lijken te vallen. Bovenliggend draagt dit echter wel degelijk bij aan het provinciale beleid. Voor het bredere thema voedsel wil LBD daarom graag met de provincie in gesprek welke ambities, wensen, kansen en mogelijkheden er nog meer zijn.

3.1.5 Bossenstrategie

De ambitie van de provinciale Bossenstrategie is “meer bomen”, zowel in het bos als in het overige landelijke gebied en de dorpen. Landschapsbeheer is daarbij aangesloten met het landelijke programma *Plan Boom* wat in samenwerking met de natuur en milieufederaties en de provinciale Landschappen wordt getrokken.

Conclusie en keuze

- Onze rol is het creëren van mogelijkheden dicht bij de burger, waarbij twee doelen worden gediend: meer bomen en meer bewustwording en betrokkenheid van de burgers.
- De (goede) samenwerking met de groene partnerorganisaties, waaronder met name de NMFD (*Plan Boom*) en IVN (dorpsbosjes), wordt voortgezet.
- Bossen en bomen moeten passen in de visie op landschapskwaliteit. Aan het plantgoed worden eisen gesteld (zoals autochtoon en streekeigen materiaal). LBD brengt die kennis in.
- LBD zet in op voldoende middelen voor plantgoed beschikbaar te krijgen en te houden. Daarvoor worden meerdere opties verkend.

3.1.6 Inclusie en diversiteit

Inclusie is een breed begrip. Specifiek voor LBD willen wij inclusie definiëren als het betrekken van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij de uitvoering aan landschapsonderhoud. Het fysiek werken in landschap en natuur past zeer goed bij mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt. De inzet van deze mensen is een expliciet onderdeel van de statuten en de missie van LBD. In de uitvoeringsprojecten, zoals Landschapsbeheer deze in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld, werd per definitie de doelgroep WSW ingezet. Door het schrappen van projectbudgetten zijn de mogelijkheden voor Landschapsbeheer Drenthe om deze doelgroep in te zetten helaas ook grotendeels geschrapt. Waar echter nog mogelijkheden zijn benutten wij deze. In het streekbeheer hebben we goede ervaring opgedaan met ploegen die, met behoud van uitkering, in een leer-werktraject konden worden opgenomen. Omdat dit juridisch complex is, is dit nog niet op grotere schaal uitgerold. Graag zouden wij binnen de sociale wet- en regelgeving meer mogelijkheden willen verkennen hoe kansen toch benut kunnen worden.

Conclusie en keuze

- LBD blijft inzetten op de statutaire doelstelling “betrekken van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt”. De huidige werkwijze van het betrekken bij uitvoering aan projecten en regulier onderhoud aan terreinen wordt via de jaarplannen voortgezet.
- LBD gaat graag in de jaren met de provincie en gemeentes in gesprek of er (vanuit het sociale domein) andere mogelijkheden zijn dan deze groene budgetten om meer inhoud te geven aan deze provinciale, gemeentelijke én onze doelstelling. Onze statutaire doelen landschap en natuur liften in dat geval mee op de sociale doelen in plaats van andersom (zoals nu).

3.1.7 Particuliere eigenaren

Landschap is een lappendeken met heel veel eigenaren. Veel van het karakter van het landschap wordt bepaald door landschapselementen op particuliere eigendom. Naast agrarische eigenaren zijn er ook nog tal van particuliere natuurbeheerders en uiteraard vele eigenaren van beeldbepalende

erven in en om de dorpen en het agrarisch cultuurlandschap. Op projectbasis worden particuliere eigenaren betrokken. Naast de projecten heeft LBD een onderdeel "groenadvies" waar inwoners van Drenthe terecht kunnen met telefonische vragen of specifieke vragen ten aanzien van hun erfinrichting.

Conclusie en keuze

- LBD concurreert principieel niet met "de markt". Het groenadvies wordt de komende jaren beter afgestemd met markt en andere partijen.
- De nieuw opgerichte stichting Drents Agrarisch Erfgoed (DAE) wil zich richten op het agrarisch erfgoed, bestaande uit (boeren)erven inclusief de gebouwen, het groen en het omliggende landschap. LBD en DAE zien met name bij de loketfunctie koppelkansen (complementariteit).
- Het onderwerp loket speelt anno 2021 bij meerdere organisaties, thema's en gebieden. LBD wil zich inzetten om de loketgedachte verder uit te denken, waarbij behoud van de identiteit van de organisaties blijft staan, maar de particuliere eigenaar (burger én boer) beter begeleid wordt in en naar de mogelijkheden die er zijn.

3.1.8 Ommetjes en recreatie

Ommetjes dragen bij aan de beleving van het landschap. In voorgaande jaren stelde de provincie dat het realiseren van ommetjes geen taak voor LBD was, daar was het recreatieschap al mee bezig. In de praktijk zijn ommetjes een aanleiding voor een bewonersinitiatief en tevens is er een onderhoudsbehoefte. Daarnaast bieden ommetjes een kans om het verhaal van het landschap te ontsluiten. Met het recreatieschap heeft LBD enkele jaren geleden een overeenkomst gesloten om samen te werken in het knooppuntennetwerk.

Conclusie en keuze

- LBD zet het ondersteunen van bewonersinitiatieven waarin de aanleg en onderhoud van ommetjes en wandelroutes worden opgenomen voort.
- LBD zal opnieuw met het recreatieschap en de provincie in overleg gaan of zich niet toch nieuwe mogelijkheden voordoen om gezamenlijk een programma te ontwikkelen voor het ontsluiten van het verhaal én het beheer en onderhoud aan de routes. Ook vanuit het thema gezondheid en welzijn zijn hier wellicht aanknopingspunten.

3.1.9 Klimaatadaptatie en energie

Het recent uitgebrachte IPCC rapport onderstreept de noodzaak en urgentie meer dan ooit om maatregelen te nemen die bijdragen aan het halen van de klimaatdoelen. Het is bekend dat bomen en struiken zowel in bosverband als in houtwallen of losstaand uitstekend CO₂ vastleggen. Het herstel van het groen in het cultuurlandschap levert een significante bijdrage aan het vastleggen van CO₂. In de projecten die (wellicht) voortkomen uit de Agenda Boer Burger Natuur Drenthe is dit onderwerp aan de orde, maar ook vanuit de bossenstrategie, het landelijke project *Plan Boom*, openstelling POP3 en de projecten met betrekking tot de Nationale Parken Zuidwest Drenthe en Drentse Aa ontstaan mogelijkheden.

Conclusie en keuze

- Graag gaan wij met de provincie in gesprek hoe wij onze expertise en netwerk nog effectiever kunnen inzetten om bij te dragen aan deze grote opgaven m.b.t. klimaatadaptatie en energie.
- In 2022 e.v. zal met de provincie en groene partnerorganisaties verder worden onderzocht of er op project- en programmabasis koppelkansen van financieringen mogelijk zijn.
- Wij dragen actief bij aan ontwikkelingen en kansen om een zo goed mogelijke inpassing en ecologische kwaliteit te borgen.

3.1.10 Gezondheid en welzijn

Het staat buiten iedere discussie dat landschap en natuur bijdragen aan de gezondheid en het welzijn van mensen. Gezondheid en welzijn is geen statutair doel van LBD, maar een resultaat van de doelen

van LBD. Wellicht is het mogelijk om vanuit het thema gezondheid en welzijn programma's/projecten te organiseren die bijdragen aan de doelen van LBD en zijn er kansen om financieel mee te koppelen.

Conclusie en keuze

- Hier ligt geen focus voor LBD, maar als de situatie of kansen zich voordoen zal LBD in overleg gaan met de provincie of andere partijen om hierop programma's of projecten te ontwikkelen die bijdragen aan de doelen van LBD.

3.1.11 Kunst

Een potentieel nieuw thema voor Landschapsbeheer is om zich te richten op het thema kunst. De gedachte daarbij is dat kunstenaars zich laten inspireren door het landschap en dat dit mogelijk een aanknopingspunt kan bieden om een project op te ontwikkelen. Dat kan dan weer leiden tot verbindingen met nieuwe doelgroepen. Het thema kunst is nieuw binnen LBD en binnen de huidige formatie van LBD bestaat is geen affiniteit met het thema. Verder is er geen inzicht in mogelijke financieringsbronnen.

Conclusie en keuze

- Voor de komende beleidsperiode wordt hier niet actief op ingezet. Doen kansen met financiële dekking zich voor, dan kan de keuze worden heroverwogen.

3.2 Organisatiestructuur

De organisatorische aanpassing in 2021 met de teams streekbeheer, projecten en organisatie en ondersteuning lijkt een goede aanpassing en zal worden voortgezet. In de huidige formatieomvang is al een aandachtspunt dat er meer werk voorhanden is dan er mensen en middelen beschikbaar zijn. Bovengenoemde lopende én nieuwe kansen en ambities maken dat aandachtspunt alleen maar groter.

- **Team streekbeheer**

In het team streekbeheer zal de komende jaren een zeer beperkte formatie-uitbreiding nodig zijn om het bestaande netwerk en het netwerk in de gemeentes waar uitbreiding plaatsvindt te kunnen blijven faciliteren. Wel zal het netwerk wat voortkomt uit de lopende projecten met betrekking tot de nationale parken structureel in het streekbeheer ook nog moeten worden ondersteund. Daarentegen zal de beoogde verdere verzelfstandiging van de vrijwilligersgroepen naar verwachting minder ondersteuning (formatie) vragen. Streven is de formatie streekbeheer in de periode 2022-2024 met maximaal 1-1,5 FTE te laten groeien.

- **Team Organisatie en Ondersteuning**

In het team organisatie en ondersteuning wordt uitgebreid met 0,4 FTE om de basis van het faciliteren van het grote vrijwilligersnetwerk verder op orde te brengen en te houden.

- **Team projecten**

De meerwaarde en identiteit van LBD schuilt vooral in de lokale schaal van de projecten. LBD maakt daarom de principiële keuze om geen groot projectbureau te willen worden. Bovendien zijn er zoals eerder genoemd (financiële) risico's verbonden aan een trekkersrol in grote programma's. Echter ook om invulling te kunnen geven aan de kansen en wensen die er voor de lokale projecten zijn is formatie-uitbreiding gewenst. In het team behoeft het onderdeel soortenbeheer versterking van circa 1 FTE om een meerjarenprogrammering en uitvoering te kunnen realiseren. Voor de voorbereiding en uitvoering van de aan de Agenda BBND gekoppelde en overige projecten is extra formatie nodig (circa 1 FTE) en het onderdeel aardkundige waarde en erfgoed wordt op basis van kansen en verwachtingen uitgebreid (circa 1 FTE). In de periode 2022-2024 is dit een totale uitbreiding van de formatie met circa 4-5 FTE.

3.3 Resumé

In hoofdstuk 1 zijn doel, missie en visie van LBD op onderdelen beschreven. LBD voegt met haar positie en werkwijze meerwaarde toe aan de samenleving en staat vooral in haar kracht in de lokale processen dichtbij de burger. Per definitie in het proces streekbeheer, maar ook in de projecten zal LBD die focus en rol blijven behouden.

De komende jaren zullen zich met name in de gebiedsprocessen nieuwe kansen blijven voordoen. Het landschap zal zich moeten aanpassen om bestand te zijn tegen klimaat en ook nieuwe vormen en technieken van energie- en voedselproductie zullen het huidige uiterlijk van het landschap dramatisch veranderen. Hoe past dat in het behoud van de eigen identiteit van het landschap? Primair is dit misschien een verantwoordelijkheid van de overheden, maar ook de professionals van Landschapsbeheer Drenthe hebben hierin een inhoudelijke visie met advies richting overheden en burgers. Hierin spelen afwegingen tussen cultuurhistorische waarden en economische en ecologische waarden. Wij zullen die waarden benoemen en de afwegingen en gemaakte keuzes verdedigen naar overheden en bewoners.

Voor de eigen organisatie geldt dat werkzaamheden moeten blijven passen bij de identiteit en kernkwaliteiten van de stichting. Dit vraagt blijvend aandacht en afwegen van kansen en mogelijkheden. LBD blijft daarbij staan voor de kwaliteit van het landschap van Drenthe en de daarin aanwezige natuur en de betrokkenheid daarbij van de inwoners van Drenthe.

